

WERELD AIDS DAG, 1 DECEMBER 1997

Thema-viering in de Nieuwe Kerk te Haarlem op zondag 30 november 1997
(Hiv-aidsgroep van Stem in de Stad i.s.m. Hiv-Vereniging Noord-Holland)

door Jurjen Beumer

Ik hoop dat u de afgelopen week in de Grote Kerk bent geweest en gekeken hebt naar de naam-doeken (de zgn quilts) die daar tentoongesteld lagen. Indrukwekkend om te zien, grote kunstzinnig gemaakte kleden, met aan elkaar gemaakte naamdoeken van mensen die aan aids zijn overleden. Namen van mensen uit de hele wereld, en deze concrete namen gaan als een internationale tentoonstelling de wereld door, deze namen staan daarom voor alle mensen die lijden en sterven aan aids.

De ziekte aids is een rechtstreekse ramp, een epidemie. Hier in Nederland verslapt de aandacht wat, omdat het enigszins onder controle 'lijkt', maar insiders van onze Stem in de Stad-werkgroep en de hiv-vereniging zeggen het al heel lang, de echte explosie komt nog. In de arme landen van wereld, en met name in Afrika, is die explosie reeds aan de gang. Deze week werd ivm Wereld Aids Dag van morgen het UNAids-rapport gepubliceerd; zeer verontrustend, miljoenen mensen besmet, vnl in Afrika en de besmetting heerst allang niet meer uitsluitend in de homo-sfeer. Steeds meer vrouwen raken besmet en kinderen, kortom een echte epidemie die nog lang niet aan zijn eind is gekomen. In de rijke landen, ik zei het al, lijkt het onder controle, maar kenners leggen de huidige aantallen mensen met aids en hiv-besmette mensen (in bijvoorbeeld Nederland) uit als het topje van een ijsberg.

Aids en de kerken. Op veel plaatsen in Nederland zijn pastorale hiv-aids groepen, zoals bij ons. Samen hebben ze zo nu en dan overleg en de Raad van Kerken Nederland coördineert dat. Ook de Wereldraad van Kerken volgt nauwkeurig de zaken die er wereldwijd plaatsvinden. Wat doen die groepen? Zoveel men kan geeft men directe pastorale hulp aan mensen met aids, en vooral ook voorlichting aan de kerken, zoals vanmorgen door deze thema-dienst.

Waarom dan niet een eigen kanker-werkgroep vroeg mij laatst iemand, dat is toch ook heel erg en veel voorkomend. Ik zei, misschien een goed idee, maar de pastorale zorg aan mensen met kanker is veel meer ingebed in het dagelijkse pastorale werk. Dat doet dus de vraag rijzen, wat er zo bijzonder aan aids is? Drie dingen bij de vraag wat aids zo speciaal maakt, en u zult merken dat we dan ook raken aan de vraag waarom kerken zich met deze thematiek bezig moeten houden:

Ten eerste: rond de ziekte aids bestaan heel veel vooroordelen, zoals: eigen schuld, dikke bult, je hoort het nog steeds om je heen, want dan moet je maar niet vreemd gaan, of, dan moet je maar geen homo zijn, en sommigen gaan daarbij zo ver dat ze aids daarom een straf van God noemen.

Het feit dat hiv en aids ontstaan via het seksleven van iemand maakt, dat alle visies, taboes en vooroordelen op het gebied van seksualiteit ook gaan meespelen. (Ik laat even terzijde dat verslaafde mensen aids kunnen krijgen via besmette spuitjes kunnen krijgen.) Kerk en seksualiteit, kerk en lichamelijkeheid, het zijn vaak vreemden voor elkaar, het gaat er bijna nooit over in de kerk, terwijl er vaak wel een onuitgesproken moraal heerst rond deze vragen. Om het anders te zeggen: men weet in de kerken vaak wel wat wel en niet mag op het gebied van de seksualiteit, maar het wordt nauwelijks aan de orde gesteld. Zelden zie ik thema-diensten rond geloof en sex. Als hiv en aids dan ook nog gaan meespelen in de discussie wordt het oeverloos. Groepen als de onze proberen dit alles te doordenken en er met kerken over te praten. Ik denk dat het heel belangrijk is dat er een soort theologie van het lichaam gaat ontstaan.

Ten tweede. Aids treft vooral jonge mensen. In de kracht van hun leven worden jonge mensen opeens weggerukt uit het leven. Midden in het leven opeens de grote levensvragen rond leven en

dood. Kan men dat aan? Kunnen wij als kerken dat aan? De dood, dat grote raadsel en mysterie, de angst ervoor, de overgave eraan, het verzet ertegen ... in zeer geconcentreerde vorm leert de ziekte aids ons deze vragen opnieuw stellen. Zijn wij hier pastoraal voldoende voor toegerust, of verwacht men eigenlijk niets van ons op dit gebied. Dat zou een nieuwe ramp zijn.

Ten derde. Iedereen die aids krijgt, na een soms lange zeer onzekere tijd van besmetting, gaat dood aan aids. Het mag dan wat gerekt worden door nieuwe medicatie, het proces is onomkeerbaar. Het is nog niet zover als bij kanker dat steeds meer mensen genezen kunnen worden.

Seksueel overdraagbaar, de jonge leeftijd en de onherroepelijke dood die het karakter heeft van een epidemie op wereldschaal, zie hier wat aids zo bijzonder maakt.

En waar ikzelf niet over uitgedacht raak: het feit namelijk dat bij aids het zaad van de man, dat bedoeld is om leven te verwekken, bij deze ziekte de dood produceert. Paradoxaler kan het niet, een levendmakend organisme dat in de kiem dood in zich draagt en dood voortbrengt. Hetzelfde met bloed, daar (in je bloed) waar je levenssappen stromen heerst bij aids de dood.

En op die manier komen we ook bij onze samenleving, waarom nú in onze tijd déze verwoestende ziekte, wat zegt dat over de tijd waarin we leven. Ik bedoel deze vragen niet moralistisch, want dan kun je er schuldigen mee aanwijzen; nee, ik probeer er onze tijd mee te verstaan, ook godsdienstig-theologisch. Aids wordt dan een metafoor, een gelijkenis, een beeld. Zegt het iets over onze tijd?

Ik laat deze vragen, hoe interessant ook, verder rusten, omdat ze misschien zouden kunnen afleiden van de zeer concrete mensen die aids hebben. En om hén gaat het! Ons wordt uiteindelijk volgens Mattheus 25 geen theorie gevraagd, van hoe iets is gekomen of ontstaan en dergelijke, maar naastenliefde en nabijheid.

Waar was je? Was je bij hen in de gevangenis, bij de hongerigen en dorstenden, bij de mensen met aids en anderen die ziek zijn? Mattheus houdt ons voor dat je je eigen leven niet goed verstaat als je de kleinen en kwetsbaren negeert en links laat liggen. Dat merk ik bijna dagelijks bij ons in het AanloopCentrum, of wanneer ik het bijna-thuis-huis in de Gierstraat bezoek, of spreek met een junkie op straat. Dat hún leven ook een deel van mijn leven is, dat ikzelf, dat wijzelf (de zogenaamde sterken en gezonden) ook buitengewoon klein en kwetsbaar zijn. In de zorg aan mensen met aids kent men het buddy-systeem. Elke zieke heeft een kameraad, een naaste, een vriend, een buddy. Men gaat samen door diepe dalen van verdriet, van eenzaamheid en het definitieve afscheid is zo dichtbij. Maar hoe vaak lees je niet in de getuigenissen van de buddies hoezeer men zelf gegroeid is, hoezeer men zelf de zin en onzin van het leven heeft leren onderscheiden. 'Mijn leven is in een heel andere richting gegaan sinds het verlies van mijn vriend', zei laatst iemand tegen me. 'De zon is geler en warmer geworden, de tijd langer en intenser. De mensen brozer en vriendelijker. Mijn lach is nu echter omdat ze gerijpt is in het zout van mijn tranen.'

Nog één stapje dieper tot slot. Het evangelie vroeg ons zoeven: wil je er zijn? wil je bij hem of haar zijn? ... Wat we dan ontdekken? Dat er al iemand anders was voordat wij ook maar één stap gezet hebben? In die ziekenkamer, in die gevangenis, in die kliniek? Dat er al iemand was voordat wij onze ogen openden en onze woorden spraken? Wie is die iemand? Ach, laat ik zuinig zijn op zijn Naam. Te pas en te onpas wordt de Naam gebruikt. Als doekje voor het bloeden of als vloek in de mond. Maar toch, hij trekt er zich niks van aan en is de grote Zegen in ieders leven. Ook wel Geheim genoemd, Jesse, Joshua, Jezus. Ja, hij was er al voordat ik er kwam. Hij klopt in onze bloedbaan en is een buddy aan ons bed; hij waakt in ons hart om onze voeten te richten op de weg van de vrede.

Vandaag op deze eerste advent wordt langzaam het licht ontstoken in de harten van ons allen, tot we in lichterlaaie staan; en vandaag al klinkt een woord waarmee in de kerstnacht de partituur van het nieuwe Jeruzalem zal worden bezongen. Iemands met aids dichtte:

EEN WOORD

een woord kan ruisen
als een kleine waterval
en strelend troosten
als de lentewind
aan een verhitte huid

maar ik haat
de smalend smalle streep
waar woorden uit wegspatten
die geselen en kerven
en - eens gesproken -
ongeneeslijke wonden slaan

noem wat woorden
zodat ik weten zal
of ik jou bereiken kan ...